

СЕКЦИЯ IV. АДМИНИСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО

SKVALITŇOVANIE PODNIKATEĽSKÉHO PROSTREDIA NA SLOVENSKU (IMPROVING THE BUSINESS ENVIRONMENT IN SLOVAKIA)

Roman Pauliček,

*Univerzita Komenského v Bratislave,
Slovenská republika*

The aim of this paper is to highlight the possibilities and conditions for development improving the business environment in the Slovak Republic. It concerns in particular the business environment in Slovakia in relation to small and medium-sized businesses, either in economic or legal terms, grouped according to certain conditions, criteria and their further development from the point of view of stabilization in a democratic system.

Keywords: *business environment, law enforcement, tax reform, index, business ethics.*

Kvalitné podnikateľské prostredie je základom pre dlhodobý rozvoj podnikateľskej aktivity, udržateľné zvyšovanie výkonnosti hospodárstva a životnej úrovne samotného obyvateľstva. Skúsenosti z predchádzajúcich rokov ukázali, že systematické zavádzanie pozitívnych zmien v podnikateľskom prostredí v SR môže v strednodobom horizonte výrazne akcelerovať rozvoj ekonomiky.

Slovenská ekonomika, ako otvorená ekonomika, je veľmi senzitívna na zmeny vo vývoji vonkajšieho prostredia a výrazne determinovaná situáciou na rozhodujúcich externých trhoch. Súčasná hospodárska kríza a globálny hospodársky útlm predstavujú negatívny šok, ktorý ohrozuje i malé a stredné podniky (MSP) na Slovensku. Tieto podniky sú veľmi zraniteľné výkyvmi prostredia, neočakávanými zmenami a majú ťažší prístup k zdrojom financovania. Domáci a svetový hospodársky rast v posledných rokoch motivoval podnikateľské subjekty k vyššiemu investovaniu a dlhodobjším investíciám, ktoré sa v súčasných zmenených podmienkach na trhu javia ako nerentabilné. Pokles dopytu, tržieb a nižšia návratnosť investícií, spôsobujú problémy so splácaním úverov a tiež s dodržiavaním záväzkov voči dodávateľom a zamestnancom.

Priaznivé podnikateľské prostredie, ktoré motivuje ľudí k podnikaniu, je jedným z kľúčových nástrojov na zabezpečenie dlhodobej konkurencieschopnosti krajiny. Vláda SR si ako jednu zo svojich priorit stanovila zlepšenie podnikateľského prostredia. Podpora nových investícií, zvyšovanie produktivity práce, inovácie, tvorba nových pracovných miest a udržateľnosť zamestnanosti sú prioritami vlády SR, predovšetkým v čase

hospodárskej recesie, ktorá sa na domácom hospodárstve začala prejavovať na jeseň 2008. [1]

Pozitívny vývoj podnikateľského sektora bol sprevádzaný očakávaním dodatočných impulzov, vychádzajúcich zo zavŕšenia integrácie Slovenska do Európskej hospodárskej a menovej únie a zavedením eura od 1. januára 2009. [2]

Hlavné oblasti podnikateľského prostredia v SR

Pre analýzu podnikateľského prostredia je potrebné si zdefinovať, čo tvorí a čo podstatným spôsobom ovplyvňuje kvalitu tohto prostredia. Na kvalitu podnikateľského prostredia vplyva niekoľko podstatných faktorov:

1. Kľúčovou zložkou zdravého podnikateľského prostredia je existencia právneho štátu, ktorý je založený na princípoch spravodlivosti a má zabezpečovať:

a) optimálnu právnu úpravu ekonomických vzťahov a súčasne
b) efektívnu vymožiteľnosť práva v reálnom čase a bezpečnosť investícií, ktorá zahŕňa

- vymáhanie práva súdnou cestou, ako i fungujúce spôsoby mimosúdneho vymáhania práva,
- fungujúci systém trestnoprávnych postihov v oblasti hospodárskej kriminality i fungujúcu trestnoprávnu ochranu majetku podnikateľov.

Na kvalitu podnikateľského prostredia ďalej zásadným spôsobom

vplyvajú:

2. administratívne prekážky podnikania v širšom zmysle, ktorými je najmä

- administratívne zasahovanie do prostredia deformujúce rovnoprávnosť subjektov pôsobiacich v danom prostredí, kladúce neprimerané povinnosti alebo neprimerané zákazy a obmedzenia a podobne.

3. administratívne prekážky podnikania v užšom zmysle,

4. miera a rozsah prerozdelenia bohatstva prostredníctvom verejných financií.

Najvýraznejšou a podnikateľmi najcitlivejšie vnímanou zložkou systému prerozdelenia je daňové a odvodové zaťaženie. Dôležitými atribútmi s významným vplyvom na podnikateľské prostredie sú výška a rozloženie daňového a odvodového zaťaženia, ako i spravodlivosť a ekonomická logika zdaňovania.

5. Významným faktorom je stabilita prostredia a legislatívy a predvídateľnosť ich ďalšieho vývoja. [3]

Štrukturálne fondy a Slovenská republika

Programové obdobie 2007 - 2013 bolo pre Slovenskú republiku prvým programovým obdobím, v ktorom malo možnosť využívať zdroje z fondov Európskej únie v priebehu celého jeho trvania, a to na základe dokumentu Národný strategický referenčný rámec Slovenskej republiky na roky 2007 - 2013 (NSRR).

Tento dokument predstavuje referenčný nástroj na prípravu programovania fondov. Stanovuje národné priority, ktoré boli spolufinancované zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v programovom období 2007 - 2013 v nadväznosti na Strategické usmernenia Spoločenstva, ktoré definujú rámce pre príspevky fondov na európskej úrovni.

Národný strategický referenčný rámec Slovenskej republiky na roky 2007 - 2013 vláda SR schválila uznesením č. 1005 zo 6. decembra 2006 a Európska komisia dňa 17. augusta 2007.

Analýza stavu podnikateľského prostredia SR vo vzťahu k malým a stredným podnikateľským subjektom

Úloha štátu na vypracovaní politiky malého a stredného podnikania je motivovaná niekoľkými skutočnosťami:

- zmenou v ekonomike, ktorá je vyvolaná transformáciou hospodárstva a potrebou rýchleho prispôsobenia sa pokroku vo vývoji a výskume,
- potrebou zvýšenia a udržania zamestnanosti,
- efektívnosťou a konkurencieschopnosťou niektorých odvetví (skupín podnikov).

Politika podpory malého a stredného podnikania v Slovenskej republike by mala byť základom pri aproximácii a harmonizácii podnikateľského prostredia v SR s podnikateľským prostredím v EÚ ako aj v ostatných hospodársky vyspelých krajinách.

Základnou podmienkou rozvoja malého a stredného podnikania je existencia vhodného podnikateľského prostredia, ktoré stimuluje podnikateľskú činnosť, vytvára primerané podmienky na prijímanie podnikateľských rozhodnutí.

Hlavným cieľom politiky podpory malého a stredného podnikania je vytvorenie priaznivých podmienok na zariadenie a rozvoj malého a stredného podnikania prostredníctvom prijímania opatrení v dvoch rovinách a to,

1. všeobecným zlepšovaním podnikateľského prostredia,
2. opatreniami a nástrojmi na odstránenie prekážok brániacich vzniku a rozvoju malých a stredných podnikov.

Daňová reforma na Slovensku

Vplyv daní, či už priamo alebo nepriamo, pociťujú každodenne všetky ekonomické subjekty. Je preto potrebné, aby daňový systém v čo najväčšej možnej miere zohľadňoval potreby subjektov trhu, a to vrátane potrieb štátu a spôsoboval čo najmenej deformácií a komplikácií účastníkom trhu. Z tohto pohľadu bola snaha o reformu daňového systému opodstatnená.

S účinnosťou od 1. januára 2004, bola *znižená sadzba daň z príjmov právnických osôb na 19% z pôvodnej 25 %-nej sadzby*. Nový daňový systém zároveň sleduje princíp jednorazového zdanenia investícií a

kapitálových príjmov, a to v momente, keď sú prevádzané z úrovne spoločnosti na jednotlivcov. Z uvedeného dôvodu bola zrušená daň z dividend a kapitálový príjem bude zdanený iba raz, na úrovni ziskov spoločností.

Nedávno prijatá daňová reforma je jednou z najdôležitejších iniciatív slovenskej vlády smerom k vytvoreniu vysoko konkurenčného a nedeformovaného trhového prostredia na Slovensku. Vo svojom programovom vyhlásení sa vláda zaviazala znížiť sadzby dane z príjmov a analyzovať možnosti zavedenia rovnej dane. Skutočná reforma v podstate ide až za tieto pôvodne ambiciózne ciele. Jej základným cieľom je transformovať slovenský daňový systém na jeden z najkonkurencieschopnejších v celej oblasti EÚ a OECD. Konkurencieschopným daňovým systémom vláda nemá na mysli len nízku mieru zdaňovania – je to o mnoho viac. Slovenský daňový systém by mal byť konkurencieschopný hlavne kvôli jeho vysokému stupňu efektívnosti, transparentnosti a nedeformovanosti. [4]

Daňová reforma priniesla právnickým osobám jednoznačné zníženie sumy dane z príjmov. Daňová reforma znamenala zníženie sumy dane z príjmov pre všetky fyzické osoby vrátane zamestnancov, avšak značne nerovnomerne.

Reforma, navrhnutá ako fiškálne neutrálna, má za úlohu plniť nasledujúce ciele:

- vytváranie priaznivého podnikateľského a investičného prostredia pre jednotlivcov aj spoločnosti,
- odstraňovanie existujúcich slabých stránok a deformačných účinkov daňových zákonov
- dosahovanie vysokého stupňa daňovej spravodlivosti rovným zdaňovaním všetkých druhov a výšky príjmov.

Tieto ciele sa dosahujú dôkladnou implementáciou niekoľkých jednoduchých zásad, na ktorých je založená daňová reforma :

- presun daňového bremena z priamych daní na nepriame dane, t.j. presun od zdaňovania výroby smerom k zdaňovaniu spotreby o zavedenie nízkych daňových sadzieb a eliminácia všetkých výnimiek, oslobodení od dane a špeciálnych režimov,
- zrušenie progresívneho zdaňovania príjmov zavedením rovnej dane o odstránenie deformujúcich prvkov daňovej politiky ako nástroja pre dosiahnutie nefiškálnych cieľov,
- odstraňovanie dvojitého zdanenia príjmov v maximálnej možnej miere

V oblasti zdanenia príjmov je daňová reforma sústredená na zavedenú rovnú daň. V súlade so zásadou *rovného zdanenia príjmov fyzických osôb aj právnických osôb* sa od 1. januára 2004 uplatňuje iba jedna lineárna 19% sadzba dane. Nová legislatíva eliminovala 21 rôznych spôsobov zdanenia príjmov, vrátane piatich rôznych daňových sadzieb v

jednotlivých daňových pásmach pri dani z príjmov fyzických osôb (10%, 20%, 28%, 35% a 38%).

Táto radikálna zmena má niekoľko hlavných výhod. Po prvé, rovná daň si stále zachováva progresívnu povahu efektívnych sadzieb dane, ktorú platia jednotlivci s rôznou výškou príjmov. Priemerná sadzba dane narastá v momente, keď jednotlivec prekročí tento prah. Zavedenie rovnej dane z príjmov nemá negatívny dopad na osoby s nízkym príjmom, iba zanedbateľný dopad v strednom rozpätí výšky príjmov a pozitívny dopad na osoby s najvyššími príjmami.

Daňová reforma tiež zahŕňa zákony o spotrebných daniach – z minerálnych olejov, tabaku a tabakových výrobkov a piva, ktoré nadobudli platnosť vstupom Slovenska do Európskej únie. Zákony zvýšili sadzby spotrebných daní týchto druhov výrobkov. Zvýšením sadzieb spotrebných daní z tabakových výrobkov došlo k harmonizácii slovenského zákona s príslušnými smernicami EÚ skôr, ako sa očakávalo v Zmluve o pristúpení Slovenska do Európskej únie. Zákon o spotrebnej dani z liehu zaviedol prísnejšie podmienky pre výrobcov liehu a liehovín a daňovým skladom, čo by malo zabrániť daňovým únikom a zvýšiť výber daní.

Nová daňová reforma

Daňové zákony tvoria veľmi citlivo vnímanú oblasť právneho poriadku, pretože určujú spôsob a podiel, akým sa každý subjekt podieľa na financovaní potrieb štátu. Na jednej strane ovplyvňujú majetkové pomery daňových subjektov, na druhej strane podmieňujú možnosti štátu na financovanie svojich potrieb. Prirodzene tu vzniká rozpor medzi daňovníkom, ktorý má záujem odovzdať čo najmenší podiel svojho majetku, a štátom, ktorý má snahu zabezpečiť dostatok zdrojov na pokrytie svojich potrieb.

Radikálne zjednodušenie zákona o dani z príjmov

Zákon o dani z príjmov tiež radikálne zjednodušil zdaňovanie príjmov fyzických osôb aj právnických osôb. Aby sa dosiahol najvyšší možný stupeň daňovej transparentnosti a minimalizovali ekonomické deformácie, nový zákon o dani z príjmov eliminuje v maximálnej možnej miere výnimky, oslobodenia od dane a špeciálne režimy.

V oblasti zdaňovania príjmov fyzických osôb boli v minulosti vzhľadom na rôzne nefiškálne ciele ustanovené mnohé výnimky, oslobodenia od dane, odpočítateľné položky, atď., napríklad v oblasti sociálnej politiky. Tieto opatrenia zvyčajne generovali závažné negatívne vedľajšie účinky, ako je hospodárska neefektívnosť a deformácie.

Daňová reforma bola koordinovaná s reformou sociálneho zabezpečenia, dôchodkovou reformou a reformou systému zdravotníctva. Prakticky všetky odpočítateľné položky a výnimky, ktoré boli pôvodne zamerané na dosahovanie nefiškálnych politických cieľov, sú teraz nahradené cieľenými opatreniami v konkrétnych oblastiach politiky.

Výnimky a oslobodenia od dane, vrátane daňových prázdnin, odkladov platenia daní, individuálne daňové základy a osobitné sadzby dane, sú eliminované aj pri zdaňovaní spoločností. Paušálna daň pre podnikateľov bola zrušená a bol zavedený inštitút paušálnych výdavkov.

Zjednodušenie zákona o dani z príjmov dramaticky zlepšil jeho transparentnosť a podnikateľské prostredie. Eliminuje jednu z hlavných prekážok podnikania, ktoré boli identifikované na Slovensku v podnikateľských prieskumoch – neúnosná komplikovanosť a časté zmeny v daňových zákonoch. Implementácia daňovej reformy by mala pozitívne ovplyvniť podnikateľské prostredie v strednodobom a dlhodobom výhľade a mala by slúžiť ako hlavný stimul pre ďalší príliv priamych zahraničných investícií.

Okrem toho vláda očakáva, že nízke sadzby dane z príjmov právnických osôb a vysoká transparentnosť zákona o dani z príjmov by mali prudko znížiť rozsah daňových únikov a obchádzanie povinnosti platiť dane. Následne na to sa v strednodobom a dlhodobom výhľade očakáva zlepšenie výberu daní, napriek zníženiu nominálnej sadzby dane. [5]

V rámci procesu prijímaných daňovoprávnych úprav je viditeľné posilnenie úlohy majetkových daní, ktoré sú nielen ľahko identifikovateľné a vyberateľné, ale aj exekučne efektívne postihnuteľné. Miestne majetkové dane, plniac mimoriadne efektívne svoju fiškálnu funkciu, majú prioritný význam aj v súradniciach posilňovania výdatnosti rozpočtových zdrojov obcí, čo je v súlade so zámermi nedávno realizovanej reformy verejnej správy. Kroky reformy budú smerovať pravdepodobne k zavedeniu majetkovej dane na hodnotovom princípe, teda k formulovaniu trhovej hodnoty majetku ako základu majetkovej dane, s čím bude súvisieť aj novokoncipovaná filozofia oceňovania majetku.

V procese reformy bude zrejme možné zaznamenať aj pokusy smerujúce k revitalizácii legislatívneho procesu, obsahom ktorého už raz bola aj daň z dopravných prostriedkov. Jej introdukcia do novej slovenskej daňovej sústavy by však bola prípustná vtedy, ak by sa súčasne upustilo od vyberania dane z motorových vozidiel, teda, ak by tieto dve dane neexistovali vedľa seba.

Najvýznamnejšími daňami spomedzi priamych daní sú dane z príjmov, pretože práve ich prostredníctvom môže štát ľahko a efektívne zasahovať do svojho národohospodárskeho komplexu, dokonca do takmer všetkých v ňom pulzujúcich ekonomických a sociálnych vzťahov. [6]

Svetové indexy a index podnikateľského prostredia na Slovensku

V rámci hodnotiacich kritérií v konkrétnom podnikateľskom prostredí sa môžeme stretnúť s tzv. Indexami podnikateľského prostredia.

Na meranie kvality podnikateľského prostredia sa používajú rôzne indexy. Majú rôznu konštrukciu, využívajú rôzne údaje a rôzne zdroje údajov, rôzne premenné veličiny. Indexy možno deliť z rôznych hľadísk,

napríklad podľa druhov, podľa objektivity, podľa hodnotiacich subjektov, prípadne podľa zvolenej hodnotenej veličiny, ap.

Zvolený index môže byť unikátny, ak údaje získavame zvláštnym prieskumom a sledujeme len zvolený účel, alebo môže byť kompozitný, odvodený od niekoľkých, už existujúcich prieskumov a indikátorov. Druhý druh spravidla poskytuje viac informácií, ale spravidla sú určité námietky voči nezlučiteľnosti vstupných indikátorov. Za objektívne indexy považujeme tie, ktoré sú vyčísľované z objektívne merateľných údajov. Subjektívne sú založené na subjektívnych názoroch respondentov zvoleného súboru. Prevažujú subjektívne, mnohé aspekty zvolených a hodnotených premenných nemožno objektívne kvantifikovať. [7]

Podnikateľská etika správania sa

Podnikateľská etika je, podľa svetových vedeckých kapacít a predstaviteľov významných medzinárodných inštitúcií, v podstate súborom morálnych princípov a štandardov, ktoré riadia správanie vo sfére podnikania. Ako aplikovaná etická veda sa vlastne zaoberá skúmaním ekonomických aktivít na základe hodnôt. Žiaľ, treba konštatovať, že medzi ekonomickými a etickými pravidlami dochádza k častým konfliktom na všetkých úrovniach hospodárskeho života. Podnikateľská etika umožňuje prenikanie morálky tak do ekonomických, ako aj obchodných vzťahov a ovplyvňuje efektívnosť podnikania. Napriek tomu sme však svedkami nedodržiavania etických zásad, a žiaľ často až verejná mienka funguje ako určitý "regulátor" a núti podnikateľov konať v súlade so všeobecne platnými etickými zásadami.

Záver

K priaznivému imidžu podnikateľského prostredia a konkurencieschopnosti SR prispieva hodnotenie úrovne dôvery zahraničných investorov, ktoré je naďalej na veľmi dobrej úrovni. V septembri 2009 bola SR jedinou z krajín EÚ, kde len 1 % zahraničných investorov v prieskume Európskej komisie uviedlo, že plánuje odísť z krajiny v období súčasných nepriaznivých dopadov globálnej hospodárskej krízy. V ostatných členských krajinách EÚ sa priemer pohybuje na úrovni 4 - 5 %.

Index EM20 spoločnosti Pricewaterhouse Coopers z októbra 2009, hodnotiaci krajiny, ktoré sú atraktívne pre priame zahraničné investície, hodnotí Slovensko v tzv. indexe produkcie ako jednu z najvhodnejších krajín pre priame zahraničné investície (poradie krajín je Chile, Bulharsko, Malajzia, Čína, Poľsko, Slovensko, India) a v tzv. indexe služieb je Slovensko hodnotené na prvom mieste (po SR nasleduje Chile, Poľsko, Bulharsko, Malajzia, Čína). Kritériom hodnotenia bolo posudzovanie rizika krajiny, úrovne výrobných nákladov, vzdialenosť od kľúčových exportných trhov. V sektore služieb dôležitým faktorom hodnotenia bola úroveň HDP na obyvateľa.

V „Hodnotiacej správe SR“ z júla 2009 uvádza Medzinárodný menový fond (MMF), že Slovensko patrí k najlepším ekonomikám strednej a východnej Európy v období posledných piatich rokov, keď dosiahlo periódu rýchleho hospodárskeho rastu v dôsledku zdravej makroekonomickej a štrukturálnej politiky, podporenej oživením exportného sektora, na ktorý vplývalo aj priaznivé podnikateľské prostredie. Tieto pozitívne faktory uľahčili, a to napriek globálnym finančným otrasom koncom roku 2008, hladký prechod Slovenska na euro v januári 2009.

Dôveru v ekonomiku SR prezentuje aj veľmi úspešné umiestnenie štátnych eurobondov v polovici mája 2009. MMF považuje fiškálnu politiku SR v období prechodu na euro a v prvom polroku 2009 za zodpovedajúcu súčasným ekonomickým podmienkam. Stimulačné balíky vlády SR, ktoré boli postupne zavedené od novembra 2008, považuje MMF za dobrý príspevok k podpore hospodárskej činnosti krajiny i regiónu Európy. Banky SR hodnotí MMF ako schopné čeliť globálnej kríze. MMF podporuje aj zámer vlády SR urýchliť využitie prostriedkov z fondov EÚ. [8]

Na základe uvedeného možno konštatovať, že v podnikaní na Slovensku neexistujú závažné bariéry. SR patrí ku krajinám, ktoré efektívne rozvíjajú oblasť podnikania. Je stále atraktívnou krajinou pre investovanie a podnikanie či už fyzických alebo právnických osôb.

Literatúra

- [1,3,8] <http://www.rokovania.sk/app/material.nsf/>
- [2] <http://www.zps.sk/dokumenty>
- [4] <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=3996>
- [5] <http://www.tahaky-referaty.sk/Da%F2ov%E1-reforma-na-Slovensku>
- [6] PAULIČKOVÁ, A.: Daňové zaťaženie podnikateľských subjektov v Slovenskej republike, Eurounion, Bratislava 2002
- [7] JENČÍKOVÁ, Š.: Kritériá hodnotenia podnikateľského prostredia, Konferencia Herlany 2006, TU Košice
- [9] KUZMIŠIN, P.: Kvalita podnikateľského prostredia a jej vplyv na konkurencieschopnosť <http://www.euractiv.sk/podnikanie-v-eu/clanok/pas-kvalita-podnikatelskeho-prostredia-na-slovensku-dalej-klesa-014562>